

Kaderbrief 2018

Mei 2017

Inhoud:

1.	Inleiding	3
2.	Algemene financiële positie	3
3.	Economisch beeld	4
4.	Inzet gemeenten bij kabinetsformatie	4
5.	Jaarrekening 2016	5
6.	Voorjaarsnota 2017	6
7.	Financiering en rente	6
7.1.	Kader rente	6
7.2	Liquiditeitsprognose	7
8.	Monitor CUP	8
9.	Sociaal Domein	9
10.	Omgevingsvisies	10
11.	Omgevingswet	10
12.	Nieuw beleid 2018	12
13.	Belastingmaatregelen 2018	13
14.	Vernieuwing bestuurlijke P&C cyclus	13
15.	Voorstel	14

Bijlagen:

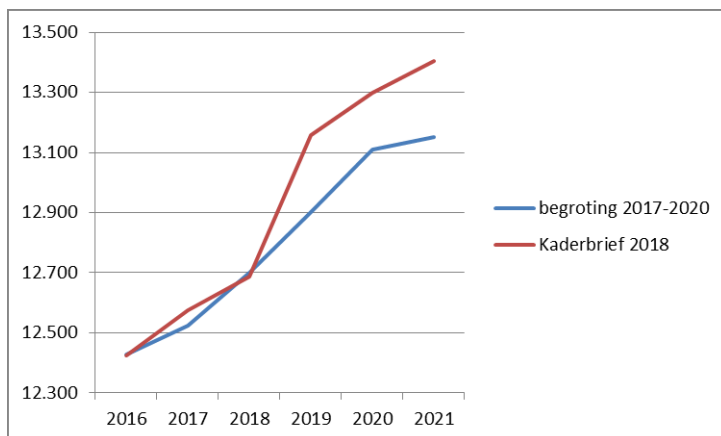
1. Monitor CUP 2014 – 2018 (nr. 3, mei 2017)
2. Nieuw beleid 2018

1. Inleiding

Hierbij bieden wij u aan de Kaderbrief 2018. In deze brief gaan wij in op de ontwikkeling van de begrotings- en financieringspositie. Daarnaast informeren wij u over de voortgang van het beleid aan de hand van de CUP-monitor. Verder komen enkele belangrijke ontwikkelingen en uitdagingen aan bod, zoals de nieuwe Omgevingswet. De kaders die wij u voorstellen betreffen het nieuw beleid, de belastingmaatregelen en te hanteren rentepercentages in de begroting 2018-2021.

2. Algemene financiële positie

De financiële positie van Leusden is evenals in de vorige Kaderbrief nog steeds goed. Ten opzichte van de laatste stand die wij aan de raad hebben gepresenteerd in de Najaarsnota 2016 is er voor de jaren 2019-2021 zelfs sprake van een sterke verbetering van de begrotingspositie. Dit wordt vooral veroorzaakt door de geplande woningbouw. De afgelopen jaren, met name tijdens de crisis, werden we veelal geconfronteerd met op de planning achterblijvende woningbouw. Hierdoor ontstonden er telkens weer tekorten in onze begroting omdat de financiële effecten van de geplande woningbouw wel al was verwerkt. Woningbouw zorgt immers voor een verbetering van de begrotingspositie. Een woning levert structureel circa € 800 op. Het verschil tussen de woningbouwprognose in de begroting 2017-2020 en deze Kaderbrief wordt onderstaand grafisch weergegeven.

Grafiek 1 woningbouwplanning 2016-2021

De stijgende woningbouw zorgt voor een structurele verbetering van de begrotingspositie. De stijging wordt vooral ingezet in 2018 (doorwerking in begrotingsjaar 2019). Dit betekent dat we in de jaren 2017 en 2018 nog niet profiteren van deze gunstige ontwikkeling en we nog worden geconfronteerd met tekorten op onze begroting. De begrotingspositie is als volgt (voor een nadere toelichting verwijzen wij u naar paragraaf 6. en de Voorjaarsnota 2017):

	2017	2018	2019	2020	2021
Actuele begrotingspositie	-220.600	-144.500	+363.700	+437.100	+178.300

Een meerjarig sluitende begroting is een belangrijk uitgangspunt zoals ook vastgelegd in het coalitieakkoord 2014-2018. De hier gepresenteerde cijfers geven vertrouwen in het realiseren van de uitgangspunt. Maar er zijn ook ontwikkelingen die onzekerheid geven. De afrekening 2016 van de nieuwe taken Sociaal Domein laat een stijging van de kosten van de jeugdzorg zien. Daarnaast is op dit moment nog volstrekt onduidelijk wat de effecten voor gemeenten zijn van het nieuwe nog af te

sluiten regeerakkoord. Wel weten we dat een aantal partijen in hun verkiezingsprogramma een korting op het gemeentefonds hebben ingeboekt van € 1,2 miljard (zie ook paragraaf 4.).

Tenslotte konden wij bij het opstellen van de Kaderbrief nog niet beschikken over de meicirculaire 2017 (via een afzonderlijke memo zullen wij u voor het Voorjaarsdebat van 6 juli informeren over de uitkomsten). Genoeg ontwikkelingen die ons noodzaken om scherp te blijven sturen op behoud van een meerjarig sluitende begroting.

3. Economisch beeld

De economische vooruitzichten voor ons land zijn gunstig. Het Centraal Planbureau (CPB) verwacht dat de Nederlandse economie in 2017 met 2,1% zal groeien en in 2018 met 1,8%. De groei wordt vooral verklaard door toenemende bestedingen van huishoudens en uitvoer van goederen. Daarnaast dragen de opgeleefde woningmarkt en stijgende overheidsuitgaven een steentje bij aan de groei. Voor de middellange termijn verwacht het CPB dat de economie in rustig tempo blijft groeien, met een jaarlijks gemiddelde van 1,7% tot en met 2021.

Ook wereldwijd zet het economisch herstel door, al wijst het CPB er wel op dat er veel onzekerheden en risico's zijn die de vooruitzichten kunnen verstoren. Het gaat daarbij onder meer om het beleid van de Amerikaanse president, de afwikkeling van de Brexit en onevenwichtigheden in de Chinese economie.

In ons land loopt de inflatie onder invloed van hogere energieprijzen op naar 1,4% in 2018. De werkloosheid daalt en komt in 2018 uit op 4,7%. Dit heeft tot gevolg dat het aantal werkloosheidsuitkeringen in de komende jaren afneemt. Volgens het CPB blijven de bijstandsuitkeringen (Participatiewet) vrijwel constant. Enerzijds zorgt de dalende werkloosheid voor een daling van het aantal bijstandsuitkeringen. Anderzijds neemt het aantal uitkeringen toe door instroom vanuit de voormalige Wajong-doelgroep en het beroep dat asielzoekers zullen doen op de bijstand.

De economische groei zorgt voor een verbetering van de overheidsfinanciën. In 2017 is het overschot op de Rijksbegroting geraamd op 0,5% van het bruto binnenlands product (bbp). In 2018 neemt het overschot toe naar 0,7% bbp. De staatsschuld daalt in 2018 naar 55,5% bbp, en komt daarmee verder onder de Europese schuldnorm van 60%. Bij de prognoses is het CPB uitgegaan van ongewijzigd overheidsbeleid. De formatie van een nieuw kabinet, en het regeerakkoord dat daaruit voortvloeit, zal effect hebben op de economische vooruitzichten.

4. Inzet gemeenten bij kabinetsformatie

De komende jaren staan gemeenten aan de lat voor grote maatschappelijke opgaven. De aanpak vergt een goede samenwerking met het nieuwe kabinet en andere overheden, en er is financiële armslag nodig.

Ten tijde van het opstellen van deze Kaderbrief worden de mogelijkheden verkend voor de vorming van een nieuw kabinet. De VNG heeft bij de informateur drie speerpunten voor het nieuwe kabinet ingebracht. Ten eerste zal er moeten worden geïnvesteerd in de verduurzaming van ons land. De verandering van het klimaat gaat sneller dan gedacht en niets doen is geen optie. Dat heeft gevolgen voor de ruimtelijke inrichting van ons land en voor het bouwen. Samen met de waterschappen en provincies hebben gemeenten een investeringsagenda opgesteld voor een duurzaam Nederland. De agenda bestaat uit programma's die gericht zijn op klimaatadaptie, energietransitie en circulaire economie. Van het Rijk wordt een

financiële impuls gevraagd om investeringen in duurzaamheid te versnellen en regionale uitvoeringskracht te organiseren.

Ten tweede zijn er de opgaven voor een sociale en aangename leefomgeving. In het Sociaal Domein brengen gemeenten de transformatie naar een volgende fase. Om het probleemoplossend vermogen te vergroten is vertrouwen van het Rijk nodig, en ruimte voor gemeenten om te experimenteren. De integrale benadering moet worden doorontwikkeld om de veerkracht van inwoners te vergroten. De huidige taken en budgetten moeten hierbij worden gehandhaafd. Daarnaast begint de ruimtelijke transitie op grond van de Omgevingswet. Ook hier draait het om nieuwe verhoudingen tussen gemeenten en inwoners, en om een andere relatie met het Rijk waarbij er voldoende financiële middelen moeten zijn voor de taakuitvoering. Ten derde willen gemeenten een veilig leefklimaat in wijken en buurten. Daarvoor zijn investeringen nodig in een hoger niveau van politiezorg en ter bestrijding van zichtbare en onzichtbare vormen van criminaliteit.

De VNG roept het nieuwe kabinet op om deze maatschappelijke opgaven gezamenlijk - als partners - te realiseren. En daarbij de kracht van gemeenten te benutten met heldere afspraken die zijn gestoeld op wederzijds vertrouwen. Gemeenten zijn vooral gebaat bij voorspelbaarheid en zetten bij de kabinetsformatie daarom in op langjarige stabiliteit in de gemeentefinanciën. Dat betekent concreet:

- een stop op de efficiencykortingen die in afgelopen jaren op gemeenten zijn afgewenteld: de opschalingskorting moet van tafel en geen nieuwe apparaatskortingen;
- koppeling van het gemeentefonds aan de totale uitgaven van het Rijk;
- meegroeien met de zorguitgaven van het Rijk, zodat het Sociaal Domein kan meelopen in de trap-op-trap-af systematiek;
- verruiming van het gemeentelijk belastinggebied door een verschuiving van rijksbelastingen (op arbeid) naar lokale belastingen (herinvoeren van de OZB op woninggebruik en invoeren van de ingezetenenheffing).

Het is niet vanzelfsprekend dat de gemeentelijke inzet wordt gehonoreerd. Uit een CPB-doorrekening van verkiezingsprogramma's is gebleken dat de meeste partijen hun plannen financieren met o.a. een korting op het gemeentefonds. De drie partijen die het zogenaamde 'motorblok' vormen hebben in hun verkiezingsprogramma's een korting ingeboekt van € 1,2 miljard. Een dergelijke korting betekent voor Leusden een structurele tegenvaller van € 1,6 miljoen. Maar de partijen hebben ook intensiveringen opgenomen in hun programma's. Dit betekent meer rijksuitgaven en daarmee een hoger gemeentefonds. Indien het Rijk € 1 miljard meer uitgeeft levert dit voor Leusden een hoger uitkering op van circa € 1,3 miljoen. De uitersten van deze bedragen tonen aan dat de effecten op het gemeentefonds op dit moment dus niet goed zijn in te schatten. Op z'n vroegst in de septembercirculaire krijgen we meer duidelijkheid.

5. Jaarrekening 2016

De totstandkoming van jaarrekening 2015 kende grote problemen door de verantwoording van de uitgaven van de gedecentraliseerde taken op het gebied van zorg, participatie en jeugd. Uiteindelijk kreeg Leusden, net als veel andere gemeente geen goedkeurende accountantsverklaring. Voor 2016 hebben de zorgaanbieders nog steeds problemen om de cijfers op tijd te verantwoorden maar enige verbetering zien we wel. De afrekening over 2016 is half mei ontvangen en hebben we kunnen verwerken in de jaarrekening. Wel moet op het moment van schrijven van deze

Kaderbrief de accountantscontrole nog worden afgerond. Wij weten dus nog niet of er een goedkeurende verklaring komt.

De jaarrekening sluit met een positief resultaat € 1.140.000 (exclusief grondbedrijf). Dit resultaat wordt voor € 711.000 veroorzaakt door lagere uitgaven in het sociaal domein (deels ook een afrekening over 2015). In de jaarrekening wordt voorgesteld dit positief resultaat toe te voegen aan de reserve sociaal domein.

Het resterende voordelige saldo bedraagt € 429.000. Hierbij merken we op dat in dit saldo zijn begrepen de bijdragen uit de algemene reserve die in de Voorjaarsnota zijn geraamd om de tekorten af te dekken. Het gaat hierbij om € 508.000 zodat het rekeningresultaat zonder inzet van de algemene reserve op € 79.000 negatief was uitgekomen.

6. Voorjaarsnota 2017

De Voorjaarsnota 2017 geeft de actuele begrotingspositie. De laatste stand hebben wij gegeven bij de Najaarsnota 2016 waarin ook de aanvullende kaders begroting 2017-2020 zijn verwerkt. De ontwikkeling van de begrotingspositie is als volgt:

	2017	2018	2019	2020	2021
Resultaat begroting 2017-2020	0,0	7,0	60,0	174,0	174,0
Resultaat Najaarsnota 2016 inclusief aanvullende kaders en begrotingswijzigingen	-35,3	-103,0	+8,1	-89,1	-87,8
Startpositie voor Voorjaarsnota 2017	-35,3	-96,0	68,1	84,9	86,2
Domein Bestuur	-49,3	-31,3	-38,3	-30,3	-20,3
Domein Leefomgeving	-110,1	-27,8	-117,5	-95,7	-131,3
Domein Samenleving	-67,4	-69,0	-75,3	-45,3	-36,3
Domein Ruimte	-30,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overhead	-25,0	-25,0	-25,0	-25,0	-25,0
Algemene dekkingsmiddelen	96,5	104,6	551,7	548,5	305,0
Resultaat Voorjaarsnota 2017	-185,3	-48,5	295,6	352,2	92,1
Actuele begrotingspositie	-220,6	-144,5	363,7	437,1	178,3

Ten opzichte van de Najaarsnota zien we de begrotingspositie in 2017 en 2018 verslechteren en daarna sterk verbeteren. De verslechtering in 2017 wordt voor een groot deel veroorzaakt door het schrappen van de in de begroting geraamde renteopbrengst van € 122.500. Aangezien de rente op schatkistbankieren op dit moment nihil is halen we geen opbrengst. De structurele verbetering wordt met name veroorzaakt door de al eerder genoemde stijging van de woningbouw. In het laatste jaar vlakt het overschot weer wat af. In de Voorjaarsnota is de jaarschijf 2021 toegevoegd. De ramingen voor nieuw beleid, loon- en prijsontwikkeling, onderhoud infrastructuur worden niet volledig gedekt door de toename van de algemene uitkering.

7. Financiering en rente

7.1 Kader rente

De raad heeft in mei ingestemd met het gewijzigde [rentebeleid](#). Op grond van het vernieuwde BBV en aanvullende richtlijnen voor rente van de commissie BBV is aanpassing van het rentebeleid noodzakelijk. De wetgever stuurt op meer inzicht en vereenvoudiging. Alleen de werkelijk te betalen en te ontvangen rente worden

verantwoord. De fictieve renteboeking bespaarde rente en interne rekenrente komen te vervallen.

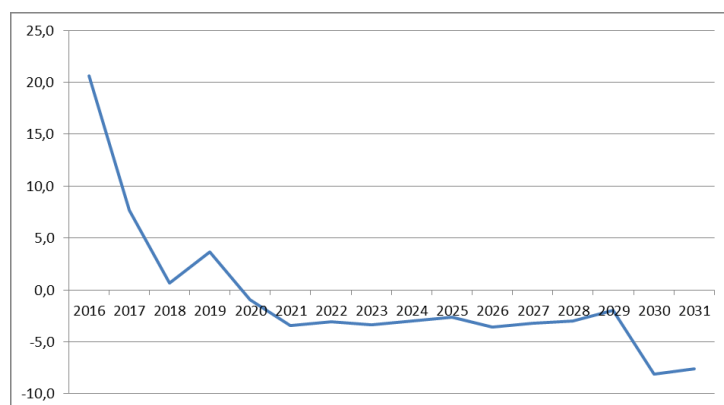
Leusden heeft een financieringsoverschot. Het financieringsoverschot is voor een groot deel aanwezig in liquide middelen en is verplicht belegd bij de schatkist. Al een aantal jaren hebben we te maken met zeer lage rentestanden. Ook bij het schatkistbankieren is het rendement zeer laag. De rentetarieven bij de schatkist met een looptijd tussen 1 week en 6 jaar bedragen 0%. Als we de middelen uitzetten voor een langere periode bijvoorbeeld voor 10 jaar ontvangen we een rente van 0,63%. In de begroting 2017-2020 is het rendement op onze beleggingen geraamd op 0,5% voor 2017 en 1% voor 2018-2020. Zoals aangegeven is het werkelijke rendement op dit moment nagenoeg nihil. Dit betekent dan ook dat we in de Voorjaarsnota de geraamde renteopbrengst voor 2017 van € 122.500 aframen.

Via deze Kaderbrief dienen kaders voor de komende begroting te worden vastgesteld. De rente is op dit moment laag en vooralsnog zijn er weinig tekenen die mogelijk leiden tot verhoging ervan in Europa. In de VS is er wel sprake van renteverhogingen maar deze zetten ook niet echt door. Ondanks deze vooruitzichten stellen wij voor om het meerjarig rendement op 1% te handhaven. Onze meerjarenbegroting moet gebaseerd zijn op een te verwachten langjarig gemiddelde. Wij vinden een structurele rente van 0% een te pessimistisch scenario. Daarom stellen wij voor om de huidige beleidslijn te handhaven. Dat wil zeggen dat we voor het begrotingsjaar 2018 uitgaan van 0,5% en voor de meerjarenraming van 1%.

7.2 Liquiditeitsprognose

Met het vernieuwde rentebeleid neemt het belang van de liquiditeitsprognose toe. Uitgaande van de investeringsplanning maken we een liquiditeitsprognose waarmee op basis van het gekozen rendement een opbrengstraming in de begroting wordt opgenomen. Het belang van de liquiditeitsprognose is toegenomen omdat we geen bespaarde rente meer rekenen over onze reserves. Er valt dus geen last (de bespaarde rente) meer vrij in onze begroting indien een reserve wordt aangewend om een investering te dekken. Er is alleen sprake van een wegvallende renteopbrengst. Daarom is het van belang dat elke investering wordt opgenomen in de liquiditeitsprognose en de planning regelmatig wordt bijgesteld.

De liquiditeitsprognose is daarnaast van belang om het meerjarig verloop te blijven monitoren. De laatste liquiditeitsprognose hebben we opgenomen in de begroting 2017-2020. Inmiddels is een aantal besluiten genomen c.q. zijn investeringen bijgesteld. Met betrekking tot de investeringen die zijn opgenomen in de liquiditeitsprognose merken wij nog het volgende op. Om een goede prognose te krijgen worden alle mogelijke investeringen meegenomen. Dus ook de investeringen waar de raad nog geen (definitief) besluit over heeft genomen. Dit leidt tot de volgende actuele liquiditeitsprognose:

Grafiek 2 Liquiditeitsprognose 2016-2031

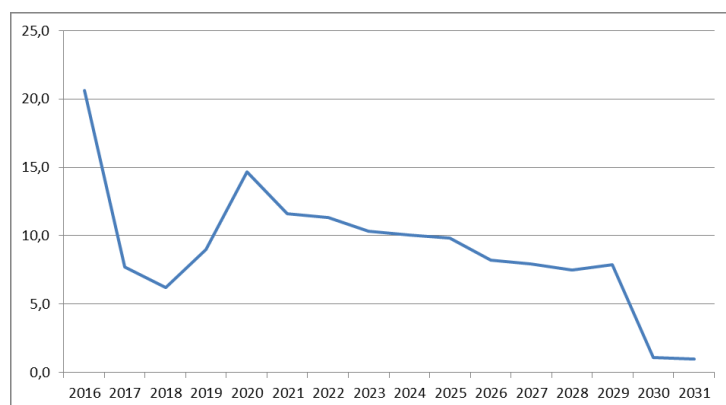
Het overzicht start met het actuele saldo, een liquiditeitsoverschot van € 20,6 miljoen (stand jaarrekening 2016). Het liquiditeitsoverschot slaat vanaf 2021 om naar een liquiditeitstekort van € 7,4 miljoen in 2031. Ten opzichte van de vorige prognose zorgen de volgende investeringen voor de grootste mutaties:

2020	€ 1,4	IKC's Leusden; extra investeringen in BSO en duurzaamheid
2030	€ 4,8	IKC Achterveld; was nog niet in eerdere prognose opgenomen
2018	€ 2,6	Hart van Leusden; dekking boven reserve maatschappelijke vraagstukken en bovenwijkse voorzieningen
2017	€ 3,0	Reserve maatschappelijke vraagstukken
2017	€ 1,6	Aankoop sporthal Antares
2017	€ 1,2	Het nieuwe inzamelen

In de [Kaderbrief 2016 \(paragraaf 3\)](#) hebben we het instrument projectfinanciering geïntroduceerd. Daarbij zijn kaders geformuleerd om externe financiering aan te trekken voor projecten om zodoende het financieringsoverschot beschikbaar te houden voor het onderhoud van onze infrastructuur. De voorgaande grafiek toont aan dat er bij volledige interne financiering een tekort ontstaat. Dit betekent dat we voor een aantal investeringen projectfinanciering moeten toepassen. De volgende investeringen passen binnen de gestelde criteria:

Hart van Leusden	€ 5,6 miljoen
IKC Berkelwijk	€ 6,7 miljoen
IKC Groenhouten	€ 3,8 miljoen

Indien voor deze drie investeringen projectfinanciering wordt aangetrokken wordt de liquiditeitsprognose als volgt:

Grafiek 3 Liquiditeitsprognose 2016-2031 na externe financiering

Dit betekent dat in de doorrekening van de betreffende investeringen en bijbehorende dekkingsplannen rekening moet worden gehouden met het rentepercentage van een aan te trekken geldlening. De dan geldende marktrente bepaalt de hoogte van de financieringslast. Op het moment van opstellen van deze Kaderbrief ligt dat percentage op circa 1,6%. De reserve onderwijshuisvesting is voor de investeringen in de IKC's doorgerekend op deze hogere rente en biedt voldoende ruimte.

8. Monitor CUP

Als bijlage bij deze Kaderbrief treft u aan de derde monitor van het CUP 2014 - 2018. In het CUP zijn bestuursopdrachten opgenomen om de in het coalitieakkoord gestelde doelen te realiseren. In het voorlaatste jaar van deze bestuursperiode wordt in de monitor geconcludeerd dat nagenoeg alle opdrachten zijn uitgevoerd of in uitvoering genomen. Er zijn stappen gezet om de dienstverlening aan onze inwoners

verder te verbeteren, ook langs digitale weg. Er is hard gewerkt aan de (door)ontwikkeling van beleid en voorzieningen op de diverse gebieden waarop de bestuursopdrachten betrekking hebben. Uiteraard gebeurt dit in samenspraak met de samenleving, zoals bij de duurzaamheidsagenda, omgekeerde afvalinzameling en woonvisie. In het Sociaal Domein is de transformatie gaande en worden innoverende activiteiten ontplooid. Een succes dat speciale vermelding verdient is de glansrijke verkiezing van Leusden tot wandelgemeente 2017.

Ten aanzien van de projecten zijn we verheugd dat de nieuwe multifunctionele centra Atlas en Atria inmiddels in gebruik zijn, en dat de renovatie van de Biezenkamp gestaag vordert. Het gemeentehuis is in aanbouw en dadelijk ook de sport- en turnhal. Met de voorbereiding van de ontwikkeling van de integrale kindcentra Berkelwijk en Groenhouten is een start gemaakt. Voor het project Hart van Leusden bieden wij u een afzonderlijk raadsvoorstel aan. Voor dit project vragen wij u in deze Kaderbrief om aanvullende middelen beschikbaar te stellen, zie hierna bij nieuw beleid 2018.

9. Sociaal Domein

Op 15 december 2016 heeft de gemeenteraad de visie op- en kaders voor het Sociaal Domein. Voorafgaand aan de vaststelling is aangekondigd dat na de delen 'visie' en 'kaderstelling' ook een deel 'uitvoering' zou worden vastgesteld.

Samen met maatschappelijk partners is een zogenaamd [uitvoeringsplan](#) voor 2017 en 2018 opgesteld. In het uitvoeringsplan zijn activiteiten benoemd die zullen leiden tot het behalen van de doelstellingen zoals die door de raad zijn vastgesteld. Het college gaat samen met diezelfde maatschappelijk partners én inwoners verder aan de slag.

In het uitvoeringsplan wordt beschreven "wat we in 2018 gaan doen". Het biedt de eigen ambtelijke organisatie maar ook andere uitvoeringorganisaties en maatschappelijk partners houvast en structuur om de activiteiten ook doelgericht uit te voeren. Aan de andere kant is het geen afbakening. Andere activiteiten die direct of indirect kunnen bijdragen aan de doelstellingen kunnen ook worden ondersteund. De doelstellingen en activiteiten dragen bij aan de brede visie waarbij wordt ingezet op 'een Leusden' waar:

- passende ondersteuning is voor wie een steun in de rug nodig heeft;
- het mogelijk is om goed en zelfstandig te kunnen (blijven) wonen en leven;
- de verbinding tussen mensen – via digitale én werkelijke ontmoeting – vanzelfsprekend is;
- iedereen, ongeacht sociale status, gelijkwaardig kan meedoen;
- de eigen kracht van inwoners, zowel individueel of collectief wordt versterkt.

Het uitvoeringsplan is opgebouwd uit vier delen. Deel één beschrijft de activiteiten aan de hand van de (door de raad vastgestelde) vier programmalijnen. In deel twee worden de activiteiten beschreven die voortkomen uit hoofdstuk zes van de kadernota ("Onderwerpen die specifieke aandacht vragen"). Hoofdstuk drie gaat in op de activiteiten die zijn gericht op het behalen van doelstellingen die voortkomen uit de aanbevelingen van de raad (opgenomen tijdens het besluitvormingsproces). Hoofdstuk vier, tenslotte gaat specifiek in op de zogenaamde 'Jeugdagenda'. Net als bij het beleidskader is er, mede in het kader van een communicatieplan Sociaal Domein, een infographic over het uitvoeringsprogramma gemaakt die gebruikt kan worden om organisaties en inwoners te informeren over de activiteiten.

Ook in 2018 wordt veel aandacht besteed aan continuïteit en kwaliteit van voldoende adequaat - vraaggericht – aanbod en de toegang en toeleiding tot diensten en voorzieningen. Regievoering op samenwerking c.q. samenwerkingsafspraken met zowel Larikslaan2 als de regiogemeenten (inclusief centrumgemeente Amersfoort) is daarbij van groot belang.

Na de tijdsinvestering in het kader van informatiemanagement Sociaal Domein in 2016 en 2017 wordt het informatiebeheer toekomstbestendig ingericht in 2018.

Medio mei 2017 zijn de rekeningcijfers 'zorgkosten 2016' inzichtelijk geworden. Deze cijfers laten een overschrijding op de zorgkosten van circa € 700.000 zien. De overschrijding is met name in het kader van Jeugdhulp. Ook voor 2017 zijn er reeds signalen van zorgaanbieders over ontoereikende budgetten ontvangen. In het tweede kwartaal 2017 wordt een financieel inhoudelijke analyse opgesteld om de voornaamste oorzaken van het tekort in 2016 te kunnen duiden. Op basis van deze analyse zullen wij een gericht plan van aanpak opstellen voor een sturing op de zorgkosten. Het doel daarbij is om de kosten, zonder kwaliteitsverlies en gefaseerd, om te buigen en het verstrekkingen niveau binnen de budgettaire kaders van het Sociaal Domein te krijgen.

10. Omgevingsvisies

Al enige tijd wordt een raadsbesluit over visies voor het stedelijk en het landelijk gebied voorbereid. Deze visies gaan over de periode tot 2025. Naar aanleiding van de behandeling van de Woonvisie is door u besloten tot een Brede Maatschappelijke Discussie over de vraag of het voor een vitaal en krachtig Leusden nodig is na 2025 ruimte voor verdere woningbouw te houden. Besluitvorming hierover vindt op 5 juli plaats. Dit is belangrijke informatie voor het kunnen afronden van de visies. Een raadsvoorstel over de visies staat gepland voor december 2017.

Zowel de uitkomst van de Brede Maatschappelijke Discussie over de (ruimtelijke) toekomst als de beide visies geven richting aan de ontwikkeling van Leusden. Het besluit over de scenario's voor de toekomstige ontwikkeling moet in 2018 en volgende jaren nog verder worden uitgewerkt in aan te wijzen locaties hiervoor en uiteindelijk vastgelegd in een planologisch-juridisch document.

Voor zover nodig worden de omgevingsvisies na vaststelling uitgewerkt in concretere beleidsdocumenten. Daarnaast en niet in de laatste plaats vinden met betrokkenen en belanghebbenden gesprekken plaats over de wijze waarop met name zij een bijdrage kunnen leveren aan de totstandkoming van de visies. De visies moeten initiatiefnemers uitnodigen om deze visie werkelijkheid te laten worden. Daar waar nodig en mogelijk faciliteert en ondersteunt de gemeente deze initiatieven.

11. Omgevingswet

De rijksoverheid voegt (delen van) 26 wetten die regels stellen over de fysieke leefomgeving samen tot één Omgevingswet. Dit leidt tot nieuwe instrumenten, bevoegdheden, verplichtingen en verschuivingen in verantwoordelijkheden van overheden en partijen in de samenleving. Met de nieuwe Omgevingswet beoogt de rijksoverheid de volgende doelen:

- minder regels en planvormen;
- meer samenhang in beleid en regels en betere besluitvorming;
- snellere procedures;
- meer afwegingsruimte voor de lagere overheden;
- betere mogelijkheden tot participatie en samenwerking bij planvorming.

De invoering van de Omgevingswet staat in 2019 gepland. Nog lang niet alle bijbehorende regels en protocollen zijn al bekend, maar duidelijk is wel dat de impact van de wet op de organisatie groot is. Na de invoering van de drie decentralisaties in het sociaal domein komt er nu een grote verschuiving in het fysieke domein.

De komst van de Omgevingswet vraagt om nieuwe kaders en visie met betrekking tot dienstverlening, participatie, en bestuurlijke afwegingsvrijheid. De structuurvisies en bestemmingsplannen verdwijnen en de raad zal in plaats daarvan een omgevingsvisie en een omgevingsplan moeten vaststellen, die een veel bredere reikwijdte hebben dan nu gebruikelijk is in de ruimtelijke ordening. Hier maken voortaan ook aspecten als gezondheid en sociaal-maatschappelijke beleid deel van uit. Sectorale beleidsvisies kunnen slechts als onderdeel van de integrale omgevingsvisie bestaan. De wijze waarop de raad haar kaderstellende en controlerende rol uitoefent verandert dus ook. Bij het opstellen van de omgevingsvisies (zie hiervoor) houden we voor zoveel mogelijk rekening met de komst van de Omgevingswet.

De nieuwe Omgevingswet stimuleert en borgt een grote rol voor de inbreng van partijen uit de samenleving aan de voorkant van planvorming. In die zin biedt de nieuwe wet kansen om beter aan te sluiten bij de Leusdense manier van werken: de samenleving voorop. De huidige regelgeving in de ruimtelijke ordening gaat immers nog steeds uit van planvorming, kaderstelling en uitvoering door de overheid, met een focus op juridische beroepsmogelijkheden voor de samenleving achteraf. De gemeente krijgt meer bestuurlijke afwegingsruimte om eigen keuzes te maken, waardoor meer beleidsvrijheid ontstaat om flexibeler te zijn teneinde gewenste ontwikkelingen mogelijk te maken dan wel juist steviger in te zetten op het behoud van omgevingswaarden, het creëren van nieuwe omgevingswaarden of het tegengaan van ongewenste ontwikkelingen. Ontwikkelaars en initiatiefnemers komen meer aan de lat te staan en het Rijk en de Provincie bereiden ook een omgevingsvisie voor die van grote invloed zal zijn op de speelruimte die de gemeente straks daadwerkelijk krijgt.

Er komt een verschuiving naar meer eigen verantwoordelijkheid in het naleven van regels en minder vergunningverlening. Dit vraagt om een nieuw dienstverleningsconcept voor het omgevingsloket en hierdoor zal handhavingsbeleid moeten veranderen. De rol van de RUD zal hierdoor ook opnieuw worden gedefinieerd. In het kader van de Omgevingswet zal ook landelijk een digitaal (kaart)informatiesysteem worden ontwikkeld. Hiervoor moeten veranderingen worden aangebracht in software en informatieprocessen. De nieuwe wet leidt dus tot herinrichting van werkprocessen en systemen en tot organisatieverandering in zowel structuur als cultuur. Vanzelfsprekend zal dit effecten hebben op de begroting.

Wij zijn gestart met de verkenning van de opgave en zullen in 2017 een plan van aanpak opstellen voor de implementatie van de Omgevingswet. De uitvoering van dit plan zal plaatsvinden in 2018. Hiervoor zijn in de begroting 2017 via nieuw beleid extra middelen van € 300.000 beschikbaar gesteld. Immers: tijdens de verbouwing moet de winkel wel open blijven. Of deze middelen ook voor 2018 toereikend zullen zijn is nu nog niet te zeggen.

12. Nieuw beleid 2018

Voor de op te stellen begroting 2018 hebben wij de wensen voor nieuw beleid geïnventariseerd en daar keuzes in gemaakt. Een tweetal beleidswensen waarvan wij u voorstellen deze te honoreren door hiervoor financiële middelen beschikbaar te stellen vloeit voort uit het CUP. Het gaat om het energieakkoord (nr. 3.2 en 3.3 CUP) dat dit jaar wordt vernieuwd, en daarnaast om winkelcentrum De Hamershof (nr. 9.7). Voor het energieakkoord 2.0 vragen wij u om incidenteel € 75.000 beschikbaar te stellen gedurende de jaren 2018 tot en met 2020. Dit bedrag dient er o.a. voor om in deze jaren de functie van IkWilWatt te continueren. Voor de extra kwaliteitsimpuls in De Hamershof stellen wij voor om € 0,4 miljoen beschikbaar te stellen. Vertaald naar een jaarlast gaat het om een structureel € 22.400. Met deze € 0,4 miljoen ten laste van nieuw beleid zijn de totaal in het project Hart van Leusden te plegen investeringen overigens nog niet gedekt. Voor uitvoering van het project Hart van Leusden is € 2 miljoen uit de reserve maatschappelijke vraagstukken en € 1 miljoen uit de reserve bovenwijkse voorzieningen beschikbaar. Indien uw raad instemt met deze Kaderbrief komt de dekking op € 3,4 miljoen. In de raad van september wordt de raad een kredietaanvraag voorgelegd waarin aanvullende dekkingsmiddelen zullen moeten worden aangewezen om het nu voorliggende plan te kunnen uitvoeren.

Ook stellen wij voor om middelen beschikbaar te stellen voor de Korf. Het gaat om twee investeringen. Ten eerste is € 250.000 nodig voor een upgrade van de buitenkant van het gebouw, zodat de uitstraling van de Korf straks beter aansluit bij de vernieuwde Hamershof. En ten tweede € 505.000 om in het gebouw een fysieke scheiding aan te brengen tussen het horeca- en sportgedeelte. Wij stellen voor om de kapitaallasten van deze investeringen voor de helft te honoreren uit de ruimte voor nieuw beleid. De andere helft komt voor rekening van de uitbater van de Korf. Het bestedingsvoorstel nieuw beleid 2018-2021 is als volgt (alle bedragen in €):

	Inc.	2018	2019	2020	2021
1. Domein Bestuur					
geen voorstellen					
2. Domein Leefomgeving					
2.1. Energieakkoord 2.0					
- 2018	30.000				
- 2019	25.000				
- 2020	<u>20.000</u>				
	75.000				
2.2 De Korf:					
- renovatie buitenkant gebouw (investering € 250.000)		2.500	8.700	8.700	8.700
- scheiding tussen horeca en sport (investering € 505.000)		5.100	17.700	17.700	17.700
		<u>7.600¹</u>	26.400	26.400	26.400
50% voor rekening van de Korf:		-3.800	-13.200	-13.200	-13.200
ten laste van nieuw beleid:		<u>3.800</u>	13.200	13.200	13.200
3. Domein Samenleving					
geen voorstellen					
4. Domein Ruimte					
4.1 Bloemrijke akkerranden		12.000	12.000	12.000	12.000
4.2 Open monumentendag					
- 2018	11.000				
- 2019	<u>11.000</u>				
	22.000				
4.3 Klompenpad Termatenpad		3.600	3.600	3.600	3.600
4.4 Regionaal programma vrijkomende agrarische bebouwing					
		7.500			
4.5 Impuls Hart van Leusden (investering € 400.000)		6.400 ¹	22.400	22.400	22.400
Totaal	104.500	25.800	51.200	51.200	51.200
Financiële ruimte nieuw beleid ²	80.000	50.000	50.000	50.000	50.000
	-24.500	+24.200	-1.200	-1.200	-1.200

Voor een nadere toelichting op in de tabel genoemde projecten verwijzen wij u naar bijlage 2.

13. Belastingmaatregelen 2018

Op het gebied van lokale heffingen stellen wij de volgende maatregelen voor:

- Inflatie: de tarieven van belastingen en heffingen worden met 1,5% verhoogd om de gemeentelijke koopkracht op gelijk niveau te houden;
- OZB: in oktober 2014 heeft de raad besloten om de begroting 2015-2018 sluitend te maken met gefaseerde OZB-verhoging, oplopend van € 100.000 in

¹ Op basis van het afschrijvingsbeleid start de afschrijving van investeringen met een levensduur van 10 jaar en langer in het jaar dat volgt op de ingebruikneming. Dit betekent dat in 2018 bij de investeringen in de Korf en Hart van Leusden geen afschrijvingslasten worden geraamd maar alleen de rente. Bij de Korf gaat het om 1% gederfde rente, en bij Hart van Leusden om 1,6% te betalen rente uitgaande van projectfinanciering. Vanaf 2019 worden de afschrijvingslasten wel geraamd.

² De beschikbare financiële ruimte voor 2018 bedraagt € 80.000 voor incidenteel nieuw beleid, en € 50.000 voor structureel nieuw beleid. Voor de dekking van de in 2018 extra benodigde incidentele middelen van € 24.500 stellen wij u voor om dit bedrag te dekken uit de structurele ruimte. De resterende ruimte van € 24.200 die er in 2018 is volstaat hiervoor nagenoeg.

2015 naar € 400.000 in 2018. De fasering is afgestemd op het verloop van de begrotingspositie, wat er toe heeft geleid dat in 2016 geen OZB-stijging is doorgevoerd. De overige stijging met € 300.000 is verdeeld over de jaren 2017 en 2018 met bedragen van respectievelijk € 140.000 en € 160.000. Vorig jaar is de stijging van € 140.000 in 2017 teruggedraaid dankzij een gunstige septembercirculaire 2016. Ook voor de stijging van € 160.000 in 2018 geldt dat we de maatregel terugdraaien indien het resultaat van de programmabegroting 2018 dat toelaat. Hier betrekken we ook de structurele financiële ruimte bij die nog aanvullend nodig is voor Hart van Leusden;

- Afvalstoffenheffing: in verband met de nieuwe manier van afval inzamelen voert Leusden vanaf 2018 gedifferentieerde tarieven in (diftar). Er zal een vastrecht worden geheven voor vaste kosten van de afvalinzameling. Daarnaast worden tarieven in rekening gebracht voor het aantal malen dat inwoners restafval aanbieden. Voor dit variabele deel van de afvalstoffenheffing ontvangen inwoners na afloop van het jaar een afrekening. Het tot op heden gemaakte onderscheid in tarieven voor gezinnen en eenpersoonshuishoudens komt te vervallen. Evenals voorgaande jaren kan in 2018 geen overschot in de egalisatievoorziening via tariefsverlaging aan de inwoners worden teruggegeven. De voorziening is hiervoor niet toereikend. Voor het overige worden - zoals gebruikelijk - de diverse overige ontwikkelingen in de reinigingsbegroting in de tariefstelling verwerkt. Dit betreft onder meer de kostenstijging met € 53.300 als gevolg van de herontwikkeling van 't Spieghel (raadsvoorstel 282447). Het effect hiervan op de tariefhoogte wordt inzichtelijk gemaakt in de programmabegroting 2018.

Voor de belastingtarieven in 2018 waaronder de gedifferentieerde tarieven voor de afvalstoffenheffing bieden wij u in het najaar een raadsvoorstel aan, ter vaststelling op 14 december 2017.

14. Vernieuwing Bestuurlijke Planning & Control cyclus

In 2015 hebben we de vernieuwing van de bestuurlijke P&C cyclus ingezet. Eerste belangrijke resultaat was de invoering van de digitale begroting met de begrotingsapp. De programmabegroting 2017 is volledig gemaakt in de begrotingsapp en is niet meer op papier beschikbaar. De raad heeft via een enquête aangegeven tevreden te zijn over het resultaat. Uiteraard kan het altijd beter. De verbeterpunten die zijn opgehaald in diverse evaluaties zullen wij meenemen bij het opstellen van de programmabegroting 2018.

De volgende stappen in de vernieuwing zijn inmiddels ook gezet. In maart en april zijn de eerste verantwoordingsavonden gehouden. Deze avonden vervangen de schriftelijke rapportage die jaarlijks in de bestuursrapportages werden opgenomen. 'Van papier naar gesprek' noemen we dat.

Gelijktijdig met deze Kaderbrief bieden wij u ook de Voorjaarsnota 2017 aan. In samenspraak met de raads werkgroep bestuurlijke P&C hebben wij een nieuw model voor onze bestuursrapportages (Voor- en Najaarsnota) gemaakt. Voor deze vernieuwing streven we de volgende verbeteringen na:

- een compacte rapportage waarbij meer op hoofdlijnen wordt gerapporteerd;
- een onderscheid aanbrengen tussen financieel bestuurlijk belangrijke en minder belangrijke mutaties;
- verbetering van de lay-out met meer grafische informatie;
- waar mogelijk en nuttig doorlinken naar achterliggende informatie;
- financiële rapportages per domein waarbij ook het begrotingsresultaat per domein is te volgen.

In de leeswijzer van de Voorjaarsnota gaan wij nader in op de toepassing van deze vernieuwingen. Wij hopen dat deze vernieuwing weer verder bijdraagt aan onze doelstelling om P&C producten compacter, transparanter en toegankelijker te maken, en daarmee betere stuurinstrumenten voor de raad worden.

15. Voorstel

Wij stellen de raad voor om de Kaderbrief 2018 vast te stellen en daarmee in te stemmen met de volgende kaders:

1. het bestedingsvoorstel nieuw beleid 2018;
2. de belastingmaatregelen 2018;
3. in de begroting uit te gaan van 0,5% renteopbrengst in 2018, en 1% in de periode 2019 t/m 2021.

Bijlagen:

1. Monitor CUP 2014 – 2018 (nr. 3, mei 2017)
2. maatregelen nieuw beleid 2018